

ISSN: 2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

ВЕСТНИК ЮРИСТА ☆ LAWYER HERALD

ХУҚУҚИЙ, ИЖТИМОИЙ, ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ЖУРНАЛ

CYBERLENINKA

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN 2181-9416

Doi Journal 10.26739/2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

1 СОН, 2 ЖИЛД

ВЕСТНИК ЮРИСТА

НОМЕР 1, ВЫПУСК 2

LAWYER HERALD

VOLUME 2, ISSUE 1

TOSHKENT - 2021

ДАВЛАТ ВА ҲУҚУҚ НАЗАРИЯСИ ВА ТАРИХИ. ҲУҚУҚИЙ
ТАЪЛИМОТЛАР ТАРИХИ

- 1. ХУЖАНАЗАРОВ Азизжон Анварович**
“ҲУҚУҚИЙ ЭКСПЕРТИЗА” ИНСТИТУТИНИНГ НАЗАРИЙ
ЖИҲАТЛАРИ.....9
- 2. ТУРАЕВ Акмал Панжиевич**
ҲУҚУҚНИ АМАЛГА ОШИРИШ САМАРАДОРЛИГИГА ЭРИШИШ
ИСТИҚБОЛЛАРИ.....19
- КОНСТИТУЦИЯВИЙ ҲУҚУҚ. МАЪМУРИЙ ҲУҚУҚ. МОЛИЯ
ВА БОЖХОНА ҲУҚУҚИ**
- 3. ЗУЛФИҚОРОВ Шерзод Хуррамович**
ПАРЛАМЕНТ НАЗОРАТИНИ АМАЛГА ОШИРИШДА ДЕПУТАТЛАР
ФАОЛЛИГИНИ КУЧАЙТИРИШНИНГ ИЛМИЙ-АМАЛИЙ
ЖИҲАТЛАРИ.....28
- 4. ҲАМРОЕВ Элдор Отамуродович**
“ДАВЛАТ ПОЙТАХТИ” ТУШУНЧАСИ ВА УНИНГ ҲУҚУҚИЙ
БЕЛГИЛАРИ.....40
- 5. НОРМУХАМЕДОВА Сурайёхон Бобир қизи**
К ВОПРОСУ О ПРИМЕНЕНИИ ПРИНЦИПОВ АДМИНИСТРАТИВНЫХ
ПРОЦЕДУР В СФЕРЕ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ КОРРУПЦИИ.....49
- ФУҚАРОЛИК ҲУҚУҚИ. ТАДБИРКОРЛИК ҲУҚУҚИ. ОИЛА
ҲУҚУҚИ. ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚ**
- 6. РАҲМАТОВ Анвар Исламович**
СПОРТДА ИНТЕЛЛЕКТУАЛ МУЛКНИ ШАРТНОМАВИЙ ТАРТИБГА
СОЛИШ МАСАЛАЛАРИ.....63
- 7. ТОШБОЕВА Робия Собировна**
РЕФОРМИРОВАНИЕ ПРИРОДНОРЕСУРСОВОЙ КАДАСТРОВОЙ
СИСТЕМЫ УЗБЕКИСТАНА: СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ И ПУТИ
ИХ ПРАВОВОЙ РЕГЛАМЕНТАЦИИ.....74
- 8. МУКУМОВ Бобур Мелибой уғли**
ПРОБЛЕМЫ ЗАКОНОДАТЕЛЬНОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ИЗЪЯТИЯ
ЗЕМЕЛЬНЫХ УЧАСТКОВ ДЛЯ ГОСУДАРСТВЕННЫХ И
ОБЩЕСТВЕННЫХ НУЖД В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН.....86
- 9. МАДУМАРОВ Талантбек Толибжонович**
МИКРОКРЕДИТ ТАШКИЛОТЛАРИНИ ҚАЙТА ТАШКИЛ ЭТИШ ВА
ТУГАТИШ АСОСЛАРИ ВА ТАРТИБИ.....98

- 10. ХУДАЙБЕРДИЕВА Гулнора Аманмуродовна**
ТУРДОШ ҲУҚУҚЛАРНИНГ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИНИ
ТАКОМИЛЛАШТИРИШ: ХОРИЖИЙ ВА МИЛЛИЙ ТАЖРИБА.....120

МЕҲНАТ ҲУҚУҚИ. ИЖТИМОИЙ ТАЪМИНОТ ҲУҚУҚИ

- 11. МУСАЕВ Бекзод Турсунбоевич**
МЕҲНАТ МИГРАЦИЯСИ ВА БАНДЛИК СОҲАСИДА ХУСУСИЙ
БАНДЛИК АГЕНТЛИКЛАРИ ФАОЛИЯТИНИНГ ҲУҚУҚИЙ
ТАРТИБГА СОЛИШ БЎЙИЧА ЕВРОПА ИТТИФОҚИ
ТАЖРИБАСИ..... 119

- 12. МАРИПОВА Севархон Арибжановна**
МЕҲНАТ НИЗОЛАРНИ ҲАЛ ЭТИШДА МЕДИАЦИЯ
ИНСТИТУТИНИНГ АҲАМИЯТИ (НАЗАРИЯ ВА
АМАЛИЁТ).....132

- 13. ҚУЧҚАРОВ Хамидулло Абдурасулович**
МЕҲНАТ НИЗОЛАРИНИ СУДГАЧА ВА СУД ТАРТИБИДА КЎРИБ
ЧИҚИШНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ МАСАЛАЛАРИ.....140

**ЖИНОЯТ ҲУҚУҚИ, ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАРНИНГ ОЛДИНИ
ОЛИШ. КРИМИНОЛОГИЯ. ЖИНОЯТ-ИЖРОИЯ ҲУҚУҚИ**

- 14. ОТАЖОНОВ Аброржон Анварович,**
КУШБАКОВ Дилшод Мусурмонкулович
МАСТЛИК ҲОЛАТИДА ЖИНОЯТ СОДИР ЭТГАН ШАХСЛАРНИНГ
ЖИНОИЙ ЖАВОБГАРЛИГИ ВА УНГА ҚАРШИ КУРАШИШНИНГ
ЖИНОЯТ-ҲУҚУҚИЙ ЧОРАЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ.....151

- 15. АЛЛАНОВА Азизахон Авазхоновна**
ҚОНУНГА ХИЛОФ РАВИШДА ЧЕТ ЭЛГА ЧИҚИШ ЁКИ ЎЗБЕКИСТОН
РЕСПУБЛИКАСИГА КИРИШ УЧУН ЖИНОИЙ ЖАВОБГАРЛИК:
МУАММО ВА ТАКЛИФ.....166

- 16. АЧИЛОВ Алишер Темирович**
ХОРИЖИЙ ДАВЛАТЛАР ҚОНУНЧИЛИГИДА ТАШҚИ ИҚТИСОДИЙ
ФАОЛИЯТ СОҲАСИДАГИ ЖИНОЯТЛАР УЧУН ЖАВОБГАРЛИКНИНГ
ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ175

- 17. НУРМУҲАММЕДОВА Гўзалхон Баходировна**
КОРРУПЦИЯ БИЛАН БОҒЛИҚ ЖИНОЯТЛАР ПРОФИЛАКТИКАСИ
МЕХАНИЗМЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ: УСУЛЛАРИ ВА
ЙЎНАЛИШЛАРИ.....189

18. АЗИМОВ Тохир Саидович
«ЖАМОАТ ТАРТИБИ» ВА «ЖАМОАТ ХАВФСИЗЛИГИ»
ТУШУНЧАЛАРИНИНГ ЎЗARO ФАРҚЛАНИШИ ҲАМДА
БОҒЛИҚЛИГИНИНГ ИЛМИЙ ТАҲЛИЛИ.....202

**ЖИНОЯТ ПРОЦЕССИ. КРИМИНАЛИСТИКА, ТЕЗКОР-
КИДИРУВ ҲУҚУҚ ВА СУД ЭКСПЕРТИЗАСИ**

19. ЮГАЙ Людмила Юрьевна,
ГАДЖИЕВ Хагани Моҳуббат оглы
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЦИФРОВОЙ ЭКСПЕРТИЗЫ ПРИ ДОКАЗЫВАНИИ
ФАКТА РАСПРОСТРАНЕНИЯ ЛОЖНОЙ ИНФОРМАЦИИ В
ИНТЕРНЕТЕ.....208

20. ХАЛИЛОВ АКРАМ УТАМУРАДОВИЧ
СУД ЭКСПЕРТИЗА ЛАБОРАТОРИЯЛАРИНИНГ АККРЕДИТАЦИЯСИ -
СУД ЭКСПЕРТИЗА ФАОЛИЯТИНИ ЯНАДА ТАКОМИЛЛАШТИРИШ
ЙЎНАЛИШЛАРИДАН БИРИ.....219

ХАЛҚАРО ҲУҚУҚ ВА ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИ

21. ГАФУРОВА Нозимахон Эльдаровна
ПРАВОВОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ДОСТУПА К ПЕЧАТНОЙ ИНФОРМАЦИИ
У ЛИЦ С ИНВАЛИДНОСТЬЮ В УЗБЕКИСТАНЕ.....229

22. ВАЛИЖОНОВ Далер Дилшодович
ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ МЕЖДУНАРОДНО – ПРАВОВЫХ ОСНОВ
СОТРУДНИЧЕСТВА ОРГАНОВ ПРОКУРАТУРЫ В БОРЬБЕ С
ПРЕСТУПНОСТЬЮ.....238

ҲУҚУҚИЙ АМАЛИЁТ ВА ХОРИЖИЙ ТАЖРИБА

23. ЮЛДАШОВ Абдумумин
ГЕОГРАФИК КЎРСАТКИЧ ТУШУНЧАСИ ВА ИҚТИСОДИЁТНИ
МУСТАҲКАМЛАШДА УНИНГ ТУТГАН ЎРНИ.....249

24. МИРУКТАМОВА Феруза Лутфуллаевна
ОБ ОПЫТЕ ПРАКТИЧЕСКОГО ПРИМЕНЕНИЯ В ОТНОШЕНИИ
НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ МЕР ОТВЕДЕНИЯ И ТЕХНОЛОГИЙ
ВОССТАНОВИТЕЛЬНОГО ПРАВОСУДИЯ В ЗАРУБЕЖНЫХ
СТРАНАХ И УЗБЕКИСТАНЕ.....258

25. ЯКУБОВА Ирода Бахромовна, ЯКУБОВ Ойбек
ШАХСИЙ ҲАЁТ ДАХЛСИЗЛИГИ МАСАЛАЛАРИНИНГ ЎЗБЕКИСТОН
ҲАМДА ЧЕТ ЭЛ МАМЛАКАТЛАРИ ҚОНУНЧИЛИГИ БЎЙИЧА
ҚИЁСИЙ ТАҲЛИЛИ.....268

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ ВЕСТНИК ЮРИСТА LAWYER HERALD

МАДУМАРОВ Талантбек Толибжонович
Андижон давлат университети факультет декани,
юримдик фанлари доктори, профессор

МИКРОКРЕДИТ ТАШКИЛОТЛАРИНИ ҚАЙТА ТАШКИЛ ЭТИШ ВА ТУГАТИШ АСОСЛАРИ ВА ТАРТИБИ

For citation (иктибос келтириш учун, для цитирования):
МАДУМАРОВ Т.Т. МИКРОКРЕДИТ ТАШКИЛОТЛАРИНИ ҚАЙТА
ТАШКИЛ ЭТИШ ВА ТУГАТИШ АСОСЛАРИ ВА ТАРТИБИ // Юрист
ахборотномаси – Вестник юриста – Lawyer herald. № 1 (2021), Б. 98-109.

1 (2021) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2021-1-9>

АННОТАЦИЯ

Ушбу мақолада микромолиявий хизматларнинг тушунчаси, зарурати, бу борадаги халқаро амалиёт, микромолиявий хизматларнинг жамият ва давлат иқтисодий тараққиётида туганган ўрни, микрокредит ташкилотларини қайта ташкил этиш ва тугатиш асослари ва тартиби ва бу борадаги назария ва амалиёт масалалари ўрин олган.

Калит сўзлар: Микрокредит, микрокредит ташкилотлари, микромолиявий хизматлар, хорижий инвестиция, кредит, фоиз, монополия, молия бозори, рақобат, молиявий тузилма, ломбард.

МАДУМАРОВ Талантбек Толибжонович
Декан факультета Андижанского государственного
университета, доктор юридическое наук, профессор

ОСНОВА И ПОРЯДОК РЕОРГАНИЗАЦИИ И ПРЕКРАЩЕНИЯ МИКРОКРЕДИТНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ

АННОТАЦИЯ

В статье рассматриваются понятие и необходимость микрофинансовых услуг, международная практика в этой сфере, роль микрофинансовых услуг в экономическом развитии общества и государства, основы и порядок реорганизации и ликвидации микрокредитных организаций, а также теория и практика. На основе проведенного анализа сделаны выводы по их оптимизации.

Ключевые слова: Микрокредитование, микрокредитные организации, микрофинансовые услуги, иностранные инвестиции, кредит, проценты, монополия, финансовый рынок, конкуренция, финансовая структура, ломбард.

MADUMAROV Talantbek

Dean of the Faculty of Andijan State University,
Doctor of law Sciences, Professor

BASIS AND PROCEDURE FOR REORGANIZATION AND TERMINATION OF MICROCREDIT ORGANIZATIONS

ANNOTATION

The article discusses the concept and necessity of microfinance services, international practice in this area, the role of microfinance services in the economic development of society and the state, the basis and procedure for reorganization and liquidation of microcredit organizations, as well as theory and practice.

Keywords: Microcredit, microcredit organizations, microfinance services, foreign investment, credit, interest, monopoly, financial market, competition, financial structure, pawnshop.

Жаҳонда микромолиявий хизматлар кўрсатиш орқали кичик бизнес субъектлари ва аҳолини иқтисодий қўллаб-қувватлашнинг ҳуқуқий механизмларини ишлаб чиқиш ва ушбу фаолиятни ҳуқуқий тартибга солиш долзарб ҳисобланади. Молиявий хизматларнинг ушбу турини ундан фойдаланувчилар учун очик ва мақбул бўлиши эса доимий равишда ҳуқуқий тартиб-таомилларни такомиллаштириб бориши билан боғлиқдир.

Бирлашган Миллатлар Ташкилоти томонидан 2018 йилда “Савдо ва ривожланиш: даромад манбаи” мавзусида ўтказилган конференция материалларида таъкидланишича айнан микромолиявий хизматлар янги иш ўринларини яратиш ва камбағалликни қисқартиришнинг оммимал воситаларидан саналиб, бу ўз ўрнида миллий қонунчилик талабларида микромолиявий хизмат кўрсатувчи ташкилотларни ташкил этиш ва фаолият кўрсатиш асосларини янада соддалаштиришни талаб этади [1].

Қонун ижодкорлиги, ҳуқуқни қўллаш амалиёти ва фуқаролик ҳуқуқи назариясида микрокредит ташкилотлари фаолиятини ҳуқуқий тартибга солиш соҳа билан у қадар кенг ва чуқур ишлар амалга оширилмаганлиги бугунги кунда молиявий тизимнинг ушбу сегменти потенциалидан тўлақонли фойдаланиш имконини бермаяпти. Зеро, анъанавий банклар томонидан кўрсатилаётган молиявий хизматлардан фойдаланиш шартлари ва талабларининг ўта жиддий ва мураккаблиги, турли расмиятчиликлар ва босқичлардан ўтибгина бундай имкониятга эга бўлиш мумкинлиги ҳолатидан келиб чиқадиган бўлсак, микрокредит ташкилотлари томонидан кўрсатилаётган молиявий хизматлар анча мақбуллиги, кичик тадбиркорликни ривожлантириш ва аҳолининг кам таъминланган қисми учун фойдали истеъмол кредитларини беришга қаратилганлиги билан ажралиб туради. Шу боис микрокредит ташкилотлари фаолиятини фуқаролик-ҳуқуқий тартибга солишни такомиллаштириш, соҳага оид қонун ҳужжатларини такомиллаштириш ҳамда фуқаролик ҳуқуқи назарияси ва доктринасини такомиллаштириш долзарб аҳамият касб этади. Ушбу илмий мақолада микрокредит ташкилотларини қайта ташкил этиш ва тугатиш асослари ва тартибининг назарий ва амалий масалаларига тўхталиб ўтамиз.

Испаниянинг Жауме Университети ҳуқуқ ва иқтисод факультетининг молия ва бугалтерия ҳисоби департаменти илмий тадқиқотчилари Исиар Гарсиа-Перес, Мария Анхелес Фернандес-Искьердо и Мария Хесус Муньос-Торреслар томонидан тайёрланган “Микромолиявий ташкилотларнинг ҳудудларни ривожлантиришдаги иштироки” (Microfinance Institutions Fostering

Sustainable Development by Region) мавзусидаги тадқиқот ишида микромолиявий ташкилотларнинг ҳудудларни ривожлантиришдаги иштироки масалалари таҳлил этилиб, қуйидагиларни таъкидлаб ўтишган: “Аввало микромолиявий ташкилотлар фуқаролар ва кичик тадбиркорлик субъектларини қўллаб қувватлаш манбаи сифатида алоҳида аҳамият касб этади, айниқса бундай ташкилотлар хорижий сармоядорлар томонидан ташкил этилиши хорижий инвестицияни олиб киришда қулайлик яратади, улар томонидан берилаётган кредитларнинг фоизлари давлат томонидан берилаётган кредитларга нисбатан камлиги ва қайтариш шартларининг соддалиги бу муносабат иштирокчиларига қулайликлар яратади. Лекин ҳудудий бошқарув органлари томонидан уларни рўйхатга олиш ва фаолиятига рухсат бериш шартларида ҳудудий манфаатларга устивор беришлик ва қўшимча шартларни белгилаш бу фаолиятнинг кенг қулоч ёйишига тўсиқ бўлиб келмоқда, ҳар бир микромолиявий хизмат субъекти у хорижий бўлишлигидан қатъий назар бир хид ҳуқуқ мажбуриятлардан фойдаланиши лозим” деган қарашни илгари суришади [2]. Албатта юқоридаги фикрларга қўшилган ҳолда қуйидагиларни таъкидлаб ўтиш лозим, микромолиявий ташкилотларни фаолиятини тартибга солишга қаратилган қонун ҳужжатларида ҳар бир ҳудуднинг шарт-шароитини инобатга олган ҳолда уларга қўшимча имтиёзлар берилиши чекка ҳудудларда ҳам мазкур фаолият турининг ривожланишига омил бўлиб хизмат қилади.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 26 мартдаги “Иқтисодий ривожлантириш ва камбағалликни қисқартиришга оид давлат сиёсатини тубдан янгилаш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-5975- сон фармонининг биринчи банди, кичик г-банди бешинчи хатбошисида тадбиркорлик субъектларини қўллаб-қувватлашнинг молиявий ва номолиявий чоралари — янги воситалар ва ахборот тизимларини яратиш, кредитлашнинг мавжуд механизмлари ва қўллаб-қувватлаш воситалари орқали ижтимоий-иқтисодий жиҳатдан юқори самара берувчи йўналиш ва лойиҳаларни амалга ошириш вазифалари белгиланган [3].

Амалдаги қонунчиликка кўра микрокредит ташкилотлари қонун ҳужжатларида белгиланган ҳар қандай ташкил этилиши мумкин. Мазкур қоидага таянган ҳолда айтиш мумкинки, микрокредит ташкилоти юридик шахсларнинг қайси ташкилий-ҳуқуқий шаклида ташкил этилса, уни қайта ташкил этиш ва тугатиш ҳам шу шаклда амалга оширилади.

Ўзбекистон Республикаси “Микрокредит ташкилотлари тўғрисида”ги Қонуннинг 17-моддасига биноан, микрокредит ташкилотини қайта ташкил

этиш ва тугатиш қонун ҳужжатларига мувофиқ амалга оширилади. Шу нуқтаи назардан микрокредитни ташкилотини қайта ташкил этиш ва тугатиш Ўзбекистон Республикаси ФК ва юридик шахсларнинг алоҳида турларига оид махсус қонунчиликда белгиланган асослар ва тартибда рўй беради.

Маълумки, юридик шахсларни қайта ташкил этиш деганда, қонун ҳужжатларида белгиланган усулларда унинг фаолиятини бекор қилиш ва универсал ҳуқуқий ворислик асосида унга тегишли ҳуқуқ ва мажбуриятларнинг бошқа юридик шахсга ўтиши тушунилади. Мутахассисларнинг фикрича, юридик шахсларни қайта ташкил этиш цивилистикада юридик шахсларнинг бекор бўлиш усули сифатида узоқ вақт эътироф этилмаган ва фақат XX асрнинг иккинчи ярмига келибгина қайта ташкил этиш юридик шахснинг бекор бўлиш усули сифатида қонунчиликка киритилган.

З.В.Галазованинг фикрича, қайта ташкил этиш мавжудлари асосида (ёки турни ўзгартириш (ўзгартириш, қўшиб юбориш)) янги юридик шахсларни ташкил этиш қаратилган, фуқаролик-ҳуқуқий (мажбурият-ҳуқуқий, ашёвий-ҳуқуқий ва корпоратив) ташкилий муносабатларни юзага келтирадиган ва бунинг натижаси ўлароқ қайта ташкил этилаётган юридик шахс, унинг иштирокчилари ва кредиторларининг ҳуқуқий ҳолати ўзгарадиган қонунда қатъий белгиланган таомил шаклларини тартибга солувчи фуқаролик-ҳуқуқий институтни ифодалайди [4, Б.10].

Ш.Т.Нуриддинованинг таъкидлашига кўра, қайта ташкил этиш – бир ёки бир неча юридик шахс (ҳуқуқий ўтмишдош) ҳуқуқ ва мажбуриятларини, кредиторларнинг ҳуқуқларини қаноатлантирилиши асосида, ҳуқуқий ўтмишдошнинг бекор бўлиши ва ҳуқуқий ворисни вужудга келиши билан боғлиқ ҳолатда бошқа юридик шахс ёки шахсларга (ҳуқуқий ворис) ҳуқуқий ворислик тартибда ўтишини тавсифловчи ҳолат (юридик ҳаракатлар мажмуи) тушунилади [5, Б.8].

Академик Х. Раҳмонқулов қайта ташкил этишни ташкилий-ҳуқуқий муносабат сифатида ўрганар экан, қуйидаги мулоҳазаларни билдириб ўтганлар, “Ташкилий-ҳуқуқий шаклни ўзгартириш воситасида қайта тузиш фақат қонунчилик талаби асосида эмас, балки юридик шахс муассисларининг ихтиёрига кўра, қўшиб олиш жараёнида амалга оширилиши ҳам мумкин. Хусусан, бир юридик шахснинг иккинчисига қўшилиши иккаласининг ҳам ўзаро розилиги асосида бошқасига қўшилаётган юридик шахснинг ташкилий ҳуқуқий шаклининг ўзгаришини келтириб чиқариши мумкин. Масалан,

масъулияти чекланган жамиятга хусусий корхонанинг кўшилишида, уларнинг мол-мулк базаси замирида акционерлик жамияти ёки кўшимча масъулиятли жамият ташкил топади.” [6, Б.140].

Фикримизча, юридик шахсларни қайта ташкил этиш моҳиятан бир ҳуқуқ субъектининг барҳам топиши ҳам иккинчисининг ташкил топиши ёки ҳуқуқ ва мажбуриятлари ҳажмининг ижобий ёки салбий томонга ўзгаришини англатади. Масалан, микрокредит ташкилоти хусусий корхона шаклидан МЧЖ шаклига ўзгартирилганда хусусий корхона барҳам топади ва унинг ўрнига МЧЖ ташкил топади ва хусусий корхонага тегишли ҳуқуқларнинг МЧЖга ўтиши ижобий жиҳат бўлса, унга тегишли қарзларнинг ўтиши салбий жиҳат ҳисобланади.

Қоидага кўра қайта ташкил этиш икки хил асос: ихтиёрий ва мажбурий тартибда амалга оширилади. Ихтиёрий қайта ташкил этиш юридик шахснинг муассислари ёки иштирокчилари томонидан бу ҳақда қарор қабул қилиш йўли билан амалга оширилса, мажбурий қайта ташкил этиш давлат органларининг амалдаги қонун ҳужжатларида белгиланган асослардан келиб чиқиб билдирадиган талаби асосида амалга оширилади. Мажбурий қайта ташкил этишнинг моҳиятини таҳлил қилар экан, бир қатор мутахассислар қуйидагиларни билдирадилар:

Умумий қоидага кўра, мажбурий қайта ташкил этиш, монополияга қарши органлар томонидан ўрнатилган ҳолатга мувофиқ, устунлик мавқеига эга бўлган ва доимий равишда монополистик фаолиятни амалга ошириб келаётган хўжалик юритувчи субъект – юридик шахсни бўлиш орқали рақобатни ривожлантириш мақсадига қаратилган ҳаракатлардан иборат бўлади [7, Б.5]. Шу сабабли юридик шахсарни қайта ташкил этишнинг мажбурий шакли бугунги кунда микрокредит ташкилотларига нисбатан татбиқ этилиши кузатилмайди. Чунки, микрокредит ташкилоти монополияга қарши қонунчиликка зид равишда фаолият юритиши бугунги молия бозорида кузатилмайди ва уларга рақобатчи бўлган кўплаб молиявий тузилмалар мавжудки, бу ҳолат микромолиявий ташкилотлар бу рақобатда имкониятлари юқори эмаслигини кўрсатади.

Маълумки, ломбард ҳам микрокредит ташкилотларининг бир тури бўлиб, Ўзбекистон Республикаси “Микромолиялаш тўғрисида”ги Қонунга кўра микромолиявий хизматларни кўрсатади. Ломбардларни ташкил этиш ва қайта ташкил этиш ҳам амалдаги қонунчиликка кўра, юридик шахслар ва уларнинг алоҳида ташкилий-ҳуқуқий шаклига нисбатан қоидалардан келиб чиқади. Бошқача айтганда, миллий қонунчилик ломбардлар ва бошқа микрокредит

ташкilotларини қайта ташкил этиш ёки тугатишга нисбатан фаолият йўналишидан келиб чиқиб ўзига хос қоидаларни белгиламайди. Бироқ фақат микроолиялаш фаолиятини амалга оширувчи субъект сифатида банкларни ташкил этиш ва тугатишга нисбатан алоҳида қонун ҳужжати мавжуд. Жумладан, Ўзбекистон Республикасининг 2019 йил 5 ноябрдаги 580-сонли янги таҳрирдаги “Банклар ва банк фаолияти тўғрисида”ги Қонунининг 78-моддаси ва “Банкларни тугатиш тартиби тўғрисида” ги [Низом](#) (рўйхат № 626, 11.02.1999 й.)да банк сифатида микрокредит фаолиятини юритаётган юридик шахсни тугатишнинг хусусиятлари қайд этилган. Албатта, бу ҳолатда ҳам Фуқаролик кодекси (кейинги ўринларда ФК) ва махсус қонунчилик бу ўринда Ўзбекистон Республикаси “Акциядорлик жамиятлари ва акциядорларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тўғрисида”ги Қонун талаблари асосида қайта ташкил этиш ва тугатиш амалга оширилади.

ФКнинг 49-моддасида қайта ташкил этишнинг қўшиб юбориш, қўшиб олиш, бўлиш, ажратиб чиқариш, ўзгартириш каби усуллари белгиланган.

Ўзбекистон Республикаси Марказий банкининг маълумотига кўра 2019 йил 1 январь ҳолатида Ўзбекистонда 92 та нобанк кредит ташкilotлари, шу жумладан 37 микрокредит ташкilotлари ҳамда 55 та ломбард фаолият кўрсатмоқда [8]. Мазкур ҳолатдан келиб чиқиб, МЧЖ шаклидаги микрокредит ташкilotларини қайта ташкил этиш масалаларини таҳлил қиламиз.

Корпоратив ҳуқуқда юридик шахсларни қўшиб юбориш ва қўшиб олишнинг ўзаро нисбатини дўстона ва нодўстона эканлиги, юридик шахсларни қайта ташкил этишни фуқаролик ҳуқуқининг институти сифатидаги конструкциясига моҳиятан мос келмайди, бинобарин корпоратив ҳуқуқ моҳиятида биринчи навбатда юридик шахс иштирокчиларининг мулкый манфаатларини бошқаришга қаратилган иқтисодий негизлар ётади. Қайта ташкил этиш моҳиятида эса фуқаролик-ҳуқуқий жиҳатдан биринчи навбатда фуқаролик ҳуқуқидаги алоҳида конструкция сифатида юридик шахс мулкый ва номулкый базасининг ҳуқуқий ворислиги ётади. Ўзбекистон Республикасининг “Масъулияти чекланган ҳамда қўшимча масъулиятли жамиятлар тўғрисида”ги Қонуннинг VII боби МЧЖни қайта ташкил этиш ва тугатишга бағишланган. Мазкур қонуннинг 49-моддасида қайд этилишича, жамият иштирокчилари умумий йиғилишининг қарорига биноан жамият ушбу қонунда назарда тутилган тартибда қайта ташкил этилиши мумкин. Мазкур модданинг учинчи-бешинчи қисмларида қайта ташкил этилганда МЧЖни давлат рўйхатидан ўтказишга оид ўзига хос жиҳатлар белгиланган. Унга кўра,

жамият, бирлаштириш шаклидаги қайта ташкил этиш ҳолларини истисно этганда, қайта ташкил этиш натижасида тузиладиган юридик шахслар давлат рўйхатидан ўтказилган пайтдан эътиборан қайта ташкил этилган деб ҳисобланади.

Жамият унга бошқа жамиятни бирлаштириш шаклида қайта ташкил этилганда улардан биринчиси юридик шахсларнинг ягона давлат реестрига бирлаштирилган жамият фаолияти тугатилганлиги ҳақида ёзув киритилган пайтдан эътиборан қайта ташкил этилган деб ҳисобланади.

Қайта ташкил этиш натижасида тузилган жамиятларни давлат рўйхатидан ўтказиш ва қайта ташкил этилган жамиятларнинг фаолиятини тугатиш тўғрисидаги ёзувларни киритиш, шунингдек, уставга киритилган ўзгартишларни давлат рўйхатидан ўтказиш қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда амалга оширилади.

Жамиятни қайта ташкил этиш тўғрисида қарор қабул қилинган санадан эътиборан, жамият қўшиб юбориш ёки бирлаштириш шаклида қайта ташкил этилганда эса бу ҳақда қўшилишда ёки бирлаштиришда иштирок этаётган жамиятлардан охиригиси томонидан қарор қабул қилинган санадан эътиборан ўттиз кундан кечиктирмай жамият бу ҳақда жамиятнинг ўзига маълум барча кредиторларини ёзма равишда хабардор қилиши ва қабул қилинган қарор ҳақида оммавий ахборот воситаларида хабар эълон қилиши шарт. Бунда жамият кредиторлари ўзларига хабарномалар юборилган санадан эътиборан ўттиз кун ичида ёки қарор қабул қилингани тўғрисида хабар эълон қилинган санадан эътиборан ўттиз кун ичида жамиятнинг тегишли мажбуриятлари муддатидан илгари тугатилишини ёки бажарилишини ва кўрган зарарларининг ўрни қопланишини ёзма равишда талаб қилишга ҳақлидир.

Қоидага кўра, жамиятни қайта ташкил этиш тўғрисида қарор қабул қилинган санадан эътиборан, жамият қўшиб юбориш ёки бирлаштириш шаклида қайта ташкил этилганда эса бу ҳақда қўшилишда ёки бирлаштиришда иштирок этаётган жамиятлардан охиригиси томонидан қарор қабул қилинган санадан эътиборан ўттиз кундан кечиктирмай жамият бу вақтида жамиятнинг ўзига маълум барча кредиторларини ёзма равишда хабардор қилиши ва қабул қилинган қарор ҳақида оммавий ахборот воситаларида хабар эълон қилиши шарт. Бунда жамият кредиторлари ўзларига хабарномалар юборилган санадан эътиборан ўттиз кун ичида ёки қарор қабул қилингани тўғрисида хабар эълон қилинган санадан эътиборан ўттиз кун ичида жамиятнинг тегишли мажбуриятлари муддатидан илгари тугатилишини ёки бажарилишини ва

кўрган зарарларининг ўрни қопланишини ёзма равишда талаб қилишга ҳақлидир.

“Масъулияти чекланган ҳамда қўшимча масъулиятли жамиятлар тўғрисида”ги Қонунда жамият қўшиб юбориш (50-модда), бирлаштириш (51-модда), бўлиш (52-модда), ажратиб чиқариш (53-модда), қайта тузиш (54-модда) усулларида амалга оширилади. Шу ўринда, “Масъулияти чекланган ҳамда қўшимча масъулиятли жамиятлар тўғрисида”ги Қонунда қайта ташкил этиш усуллариининг номланиши ФКнинг 49-моддасидаги номланишидан фарқ қилишига тўхталиб ўтиш лозим. Яъни, ФКнинг 49-моддасида назарда тутилган “қўшиб олиш” усули ушбу қонунда “бирлаштириш”, “ўзгартириш” усули эса “қайта тузиш” деб номланган. Фикримизча, ФК ва ушбу қонундаги қайта ташкил этиш усуллариининг номланишини бирхиллаштириш мақсадга мувофиқ бўлар эди.

Ф.К.Кутлтымуратовнинг фикрича, Ўзбекистон Республикаси ФКда ажратиб чиқаришни қайта ташкил этишнинг шакли сифатида белгиланиши юридик шахснинг бекор бўлиши нуқтаи назаридан тўғри эмас. Қонун чиқарувчи томонидан юридик шахсни қайта ташкил этишнинг моҳияти сифатида биринчи навбатда мулкӣ ҳуқуқ ва мажбуриятларнинг ҳуқуқӣ ворислиги мазмунини белгилаш мақсадга мувофиқдир [9, Б.10].

Албатта, мазкур фикрга муайян маънода асос бордай кўринади. Бироқ бу ўринда *“жамиятни бўлиш”* ва *“жамиятни ажратиб чиқариш”* усулларидаги ўзаро фарқ кўзга ташланадиган тугатиш билан боғлиқ қоидаи *“айний”* маънода тушунмаслик лозим. Юридик шахсни *“тугатиш”* категорияси уни *“қайта ташкил этиш”* категориясидан тўлиқ фарқ қилади. Инчунун, *“тугатиш”* категорияси ФКнинг 53-моддаси биринчи қисмида *“ҳуқуқ ва бурчлари ҳуқуқӣ ворислик тартибида бошқа шахсга ўтмаслигини”* назарда тутлади. Шу боисда *“Масъулияти чекланган ҳамда қўшимча масъулиятли жамиятлар тўғрисида”ги Қонунда (шу жумладан, АЖ тўғрисидаги қонунда ҳам) қайта ташкил этиш усулларига бағишланган моддалар (50-52, 54)да “тугатиш”* атамаси қўлланилган ҳолда ҳуқуқӣ ворислик асосида ҳуқуқ ва мажбуриятлар бошқа шахсга ўтиши ҳақидаги норма белгиланганки, бу ҳолат ФК ва цивилистик доктринага буткул зиддир. Зеро, тугатишнинг қайта ташкил этиш энг асосий фарқи тугатилаётган жамиятнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари бошқага ўтмаслигида намоён бўлади ва бу қоида *“Масъулияти чекланган ҳамда қўшимча масъулиятли жамиятлар тўғрисида”ги Қонуннинг 55-моддаси иккинчи қисмида ҳам назарда тутилган.*

Фикримизча, бу ҳолатда қонун чиқарувчи ФКда белгиланган юридик шахсларни “қайта ташкил этиш” ва “тугатиш”нинг ўзаро фарқини англатувчи ҳуқуқий ворисликнинг мавжуд ёки мавжуд эмаслиги қоидаси ҳамда фуқаролик ҳуқуқи назарияси ва амалиётида узоқ вақтлардан бери шаклланиб келётган доктринани ҳисобга олмаган ҳолда МЧЖ тўғрисидаги ва АЖ тўғрисидаги қонунларда қайта ташкил этиш усуллари тушунчасини ифодалаида “тугатиш” атамасини қўллаган. Шу боис мазкур қонунларда жамиятни қайта ташкил этиш усуллари тушунчасидаги “тугатиш” атамасини “бекор бўлиш” атамасига ўзгартириш мақсадга мувофиқдир. Таъкидлаш лозимки, “бекор бўлиш” атамаси ФКнинг 53-моддасида “юридик шахсни тугатиш” тушунчасига берилган таърифда қўлланилган ва бу атама юридик шахсларни қайта ташкил этиш ва тугатишни бирлаштирувчи атама ҳисобланади.

Ўзбекистон Республикасида МЧЖ шаклидаги микрокредит ташкилотларини тугатиш Ўзбекистон Республикасининг “Масъулияти чекланган ҳамда қўшимча масъулиятли жамиятлар тўғрисида”ги Қонуннинг 55-моддаси иккинчи қисмида назарда тутилганидек, жамиятни тугатиш унинг ҳуқуқлари ва мажбуриятлари ҳуқуқий ворислик тартибида бошқа шахсларга ўтмаган ҳолда фаолиятининг тугатилишига сабаб бўлади.

Юридик адабиётларда юридик шахсни тугатиш тушунчаси борасида ҳам бир катор фикрлар билдирилган. Хусусан, Ҳ.Раҳмонкуловнинг фикрича, юридик шахсни тугатиш – бу юридик шахсни давлат рўйхатидан чиқариб юбориш билан унинг ҳуқуқ ва муомала лаёқатининг тугатилишидан иборат [10, Б.136-137].

Қоидага кўра, МЧЖни тугатиш ихтиёрий ва мажбурий тартибда амалга оширилади. МЧЖни ихтиёрий тугатиш ҳақидаги қарорни қабул қилиш ваколати фақат умумий йиғилишга тегишли. Бироқ, умумий йиғилишда бу масалани кўриб чиқиш таклифи кузатув кенгаши, ижро этувчи органи ёки иштирокчи томонидан киритилади. Умумий йиғилишда жамиятни ихтиёрий тугатиш тўғрисидаги қарор билан биргаликда, тугатувчини тайинлаш тўғрисидаги қарор ҳам қабул қилинади. “Тугатувчи” атамасининг изоҳи ФКнинг 54-моддаси иккинчи қисмида келтирилган бўлиб, унда белгиланишича, тугатувчи — тугатиш комиссияси ёки жисмоний шахс ҳисобланади.

МЧЖ умумий йиғилиши тугатувчини тайинлаш ҳақида қарор қабул қилгач, жамият ишларини бошқариш бўйича барча ваколатлар тугатувчига ўтади.

Тугатувчи тугатилаётган жамият номидан судда иштирок этади.

МЧЖ тўғрисидаги қонунда жамиятни мажбурий тугатишга оид нормалар назарда тутилмаганлиги сабабли, унга нисбатан ФКда белгиланган қоидалар қўлланилади. Бунда ФКнинг 53-моддасида назарда тутилган мажбурий тугатиш асослари ва бу борадаги суднинг қарорини чиқариш тартиботи ҳамд 57-моддадаги банкротлик таомили ҳам жорий этилади.

Мамлакатимизда аҳолини тадбиркорликка жалб қилиш тизимини такомиллаштириш, камбағалликни қисқартириш ва тадбиркорликни ривожлантириш бўйича амалга оширилаётган ислохотларни изчил давом эттириш мақсадида 2020 йил 13 октябрь куни 4862-сонли «Аҳолини тадбиркорликка жалб қилиш тизимини такомиллаштириш ва тадбиркорликни ривожлантиришга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги қарори қабул қилинди. Ушбу қарор билан шундай тартиб ўрнатилмоқдаки, унга кўра «Микрокредитбанк» АТБ томонидан нодавлат таълим ташкилотлари махсус сертификатини олган:

тадбиркорлик ташаббусига эга жисмоний шахслар, шу жумладан ёшлар ва хотин-қизларга ўз бизнесини ташкил этиш учун 33 миллион сўмгача бўлган миқдордаги микрокредитлар таъминотсиз ажратилади;

микрофирма ва кичик корхона таъсис этган шахсларга учинчи шахс кафиллиги, суғурта полислари, кредит ҳисобига сотиб олинаётган мол-мулклар гарови, Тадбиркорлик фаолиятини қўллаб-қувватлаш давлат жамғармасининг кафиллиги ва қонун ҳужжатларида назарда тутилган бошқа таъминот турлари асосида 225 миллион сўмгача миқдорда микрокредитлар ажратилади. Шунингдек, «Микрокредитбанк» АТБ томонидан 2021 йил давомида республиканинг барча туман ва шаҳарларида, шу жумладан рақамли технологияларни кенг жорий этиш орқали микромолиявий хизматлар кўрсатиш имкониятини яратувчи банк инфратузилмалари тармоқларини ташкил этиш, ўзи операторлик вазифасини бажарувчи Микромолиялаш миллий тизимини яратиш ва унда бошқа кредит ташкилотларининг манфаатдорлик асосида иштирок этишини таъминловчи тизим жорий этиш бўйича чора-тадбирлар режасини ишлаб чиқиш, банкнинг қуйи бўғин ходимларини тўлиқ қайта тайёрлаш ва мижозга йўналтирилган хизмат кўрсатиш тизимини жорий этиш вазифаси белгиланган.

Бунда соҳада муваффақиятга эришган ва халқаро тан олинган хорижий молия институтларида ходимларнинг малака ошириши ва тажриба алмашишини ташкиллаштириш, махсус сертификат олган шахслар тўғрисида

маълумот алмашиш мақсадида микрокредитлаш дастурларида иштирок этаётган касб-хунар ва тадбиркорликка ўқитиш бўйича нодавлат таълим ташкилотлари билан ўзаро электрон ахборот алмашинуви тизимини йўлга қўйиш, Молия вазирлиги «Микрокредитбанк» АТБ бошқаруви таркибига ижтимоий йўналтирилган микрокредитлаш соҳасида етарли тажрибага эга бўлган хорижий малакали мутахассисларнинг жалб қилинишини таъминлаш каби вазифалар белгиланди. Бу албатта БМТ 2018 йилдаги тавсияларини бажариш ва мамлакатда микромолиявий хизматлар тури ортишини таъминлашга хизмат қилади.

Иқтибослар/Сноски/References:

1. United Nations conference on trade and development the ins and outs of inclusive finance: some lessons from microfinance and basic income. © United Nations. New York and Geneva, 2018. // URL: <https://unctad.org>.
2. Microfinance Institutions Fostering Sustainable Development by Region Iciar García-Pérez, María Ángeles Fernández-Izquierdo and María Jesús Muñoz-Torres Department of Finance and Accounting, Law and Economics Faculty, Jaime I University, Campus del Riu Sec, 12071 Castellón, Spain; afernand@uji.es. Sustainability 2020, 12, 2682.
3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 26 мартдаги “Иқтисодий ривожлантириш ва камбағалликни қисқартиришга оид давлат сиёсатини тубдан янгилаш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-5975- сон фармони. 26.03.2020 й. // URL: <https://lex.uz/docs/4776669>
4. Галазова З.В. Институт реорганизации юридического лица: дис.. канд. юрид. наук. – М., 2015.
5. Нуриддинова Ш.Т. Юридик шахсларнинг бекор бўлиш усуллари ва уларни қўллашнинг фуқаролик-ҳуқуқий муаммолари: юрид. фан. номз. дис.. автореф. – Т.: 2008.
6. Раҳмонкулов Ходжи-акбар Раҳмонкулович. Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексига шарҳ. 1-жилд (биринчи қисм) Адлия вазирлиги. – Т.: «Vektor-Press», 2010. – 816 б. – (Профессионал (малакали) шарҳлар).
7. Баринов Н. А., Козлова М. Ю. Принудительная реорганизация юридических лиц по антимонопольному законодательству // Законы России: опыт, анализ, практика. 2006. № 8.
8. Ўзбекистон Республикаси Марказий банкининг 2018 йилдаги фаолияти тўғрисида ҳисоботи // URL <https://cbu.uz/upload/medialibrary/682/Markaziy-bankning-2018-yil-uchun-isoboti.pdf>.
9. Кутлымуратов Ф.К. Проблемы гражданско-правового регулирования принудительной реорганизации юридических лиц: автореф. дис. канд. юрид. наук. – Ташкент: 2009.
10. Раҳмонкулов Ҳ. Фуқаролик ҳуқуқининг субъектлари. Ўқув қўлланма. –Т.: Ўзбекистон, 2008.